

Heidi Pasanen

OSALLISTAMISEN MERKITYS STRATEGIATYÖSSÄ

Leader-strategian valmistelua EU-ohjelmakaudelle 2023–2027

OSALLISTAMISEN MERKITYS STRATEGIATYÖSSÄ

Leader-strategian valmistelua EU-ohjelmakaudelle 2023–2027

Heidi Pasanen
Opinnäytetyö
Kevät 2021
YAMK, Agrologi
Maaseudun kehittäminen
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Tutkinto-ohjelma, Suuntautumisvaihtoehto
YAMK, Agrobiologi, Maaseudun kehittäminen

Tekijä(t): Heidi Pasanen

Opinnäytetyön nimi: Osallistamisen merkitys strategiatyössä. Leader-strategian valmistelua EU-ohjelmakaudelle 2023–2027

Työn ohjaaja: Outi Virkkula

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: Kevät 2021

Sivumäärä: sivut + liitteet: 35 + 4

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millainen merkitys osallistamisella, osallisuutta tukevilla erilaisilla ratkaisuilla (lähestymistavoilla) on Leader-strategiatyöhön sen valmisteluvaiheessa. Opinnäytetyössä arvioidaan, miten valitut ratkaisut edistivät ja/tai ehkäisivät osallistumista strategiaprosessiin.

Opinnäytetyön toimeksiantaja oli paikallinen maaseudun kehittämissyhteistyö RIESKA-LEADER ry. Opinnäytetyö on osa valmistautumista tulevaan EU-ohjelmakautteen 2023–2027 ja siihen liittyvään strategian valmisteluun.

Tietoperustassa avataan Leader-toimintaa Euroopassa, Suomessa, alueellisesti, paikallisen kehittämissyhteistyön näkökulmasta ja historiaan peilaten. Lisäksi tietoperustassa käsitellään EU:n yhteistä maatalouspolitiikkaa maaseudun kehittämisen näkökulmasta. Samoin tarkastellaan Euroopan komission tavoitteita ja painopisteitä tulevalle ohjelmakaudelle sekä paikallisen kehittämissyhteistyön kehittämissuunnitelman vaatimuksia. Myös osallistamisen teemaa Leader-työssä avataan.

Opinnäytetyön käytännön osuudessa hyödynnettiin osallistumista mahdollistavia menetelmiä eri kohderyhmille. Menetelmiksi valikoituivat Learning cafe SWOT-analyysin tekemiseen, Erätaukomenetelmä ja ryhmäkeskustelut. Kohderyhmiä olivat Leader-ryhmän hallituksen jäsenet ja varajäsenet, Leader-ryhmien työntekijät Pohjois-Pohjanmaalla sekä yrittäjät kolmessa eri kunnassa. Työssä arvioidaan menetelmien soveltuvuutta strategiatyön valmisteluun ja niiden erityisyyttä osallisuustyössä. Kehittämistehtävän toteutuksessa on tunnistettavissa tapaustutkimuksen ja laadullisen tutkimuksen piirteitä.

Opinnäytetyön tulosten pohjalta voidaan todeta, että eri osallistamisratkaisuilla saadaan aikaan erilaista osallistumista. Onkin tärkeää tehdä kaikkia kohtaamisia koskevat valmistelutyöt perusteellisesti. Erityisesti erätaukokeskustelu on menetelmänä vahvasti ohjaava ja osallistava joka vaiheessa.

Avainsanat: *Leader, strategiatyö, osallistaminen, osallistuminen, EU, ohjelmakausi, maaseudun kehittäminen*

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences

Author(s): Heidi Pasanen

Title of thesis: Significance of participation in the strategy work. Preparation of Leader strategy to EU programme period 2023–2027

Supervisor(s): Outi Virkkula

Term and year when the thesis was submitted: Spring, 2021

Number of pages: 35 + 4

The objective of this thesis was to clarify what kind of significance participation, various approaches supporting it, bring into Leader strategy work in its preparatory phase. In the thesis, it is estimated how the chosen approaches promoted and/or prevented participation in the strategy process. The thesis was commissioned by the local rural development association, Rieska-Leader ry. The thesis plays a part in getting ready for the future EU programme period 2023–2027.

In the literature review of the thesis Leader operation in Europe, Finland, regionally and from the local rural development association is discussed. The common agricultural policy of the EU is examined. Also, the objectives of the European Commission for the future programme period and the demands it sets on the development strategy of the local rural development association is reviewed. The theme of participation within the Leader context is opened.

In the empirical section, participation methods were utilised for different target groups. Learning café was selected for the doing SWOT analysis. Other chosen methods were the Erätauko method and group discussions. The target groups were regular and debutant members of the board of the Leader group, the workers of Leader groups in Northern Ostrobothnia and entrepreneurs in three different municipalities.

As a result, it can be stated that various participatory approaches bring about different kind of participation. Especially the Erätauko is directing conversation strongly but is also participatory.

Keywords: *Leader, strategy work, participation, EU, programme period, rural development*

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	MAASEUDUN KEHITTÄMINEN JA ELINVOIMAISUUS LEADER-TYÖSSÄ.....	7
2.1	Leader-toimintaa Suomessa vuodesta 1995	8
2.2	Leader-periaatteet ja niiden toteuttaminen	10
2.3	Leader-toiminnan arviointia	12
2.4	Strategiatyö ja siihen osallistaminen Rieska-Leaderissä.....	13
3	KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTUS	17
3.1	Learning cafe ja SWOT-analyysi	17
3.2	Ryhmäkeskustelut yrittäjäkiertueella	21
3.3	Erätauko-menetelmä	23
4	JOHTOPÄÄTÖKSET	27
4.1	Arviointia osallistavista menetelmistä ja osallistamisesta	27
4.2	Luotettavuuden arviointi ja kehittämistyön eettisyys	29
5	POHDINTAA OPINNÄYTETYÖN TEKEMISESTÄ	30
	LÄHTEET.....	32
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössä tutkin osallistamisen ja osallistumisen menetelmien merkitystä osana Rieska-Leader ry:n toimintaryhmän strategiatyötä. Opinnäytetyössä arvioin hyödynnettyjen menetelmien vahvuuksia ja heikkouksia tällaisessa kehittämistyössä. Arviointi ei kohdistu niinkään osallistumisen vaikutuksiin vaan pikemminkin valittujen menetelmien soveltuvuuteen strategiaprosessissa.

Aihe on ajankohtainen. Edellinen EU-ohjelmakausi päättyi vuonna 2020. Uuden ohjelmakauden strategiat luodaan siirtymäkauden vuosien 2021–2022 aikana Suomen tasolla koko ohjelman osalta niin ELY-keskusten, maakuntaliittojen kuin Leader-ryhmienkin tuleviksi maaseudun kehittämisen välineiksi. Näin aihe on erityisen ajankohtainen. Lisäksi näiden strategioiden tekemisessä oletetaan osallistettavan laajasti muun muassa alueen asukkaita, yrittäjiä, yhdistystoimijoita, kuntia, virkamiehiä, elinkeinoasiamiehiä ja yritysasiantuntijoita.

Opinnäytetyössä toimeksiantajana toimi paikallinen maaseudun kehittämissyhdystys Rieska-Leader ry. Rieska-Leader ry on aloittanut toimintansa vuonna 1996. Toiminta-alueeseen kuuluvat nykyisellään kuuden kunnan alueet Pohjois-Pohjanmaalla (Alavieska, Kalajoki, Merijärvi, Oulainen, Sievi ja Ylivieska) ja yksi kunta Keski-Pohjanmaalta (Kannus).

Tietoperustassa tehdään yhteenvetoa siitä, miten Leader-toiminta on vuosien kuluessa kehittynyt yleisesti Euroopassa ja Suomessa. Strategiatyötä ja Leader-periaatteiden toimivuutta käsitellään paikallisen kehittämissyhdystyksen näkökulmasta. Lisäksi selvitetään, milloin osallistuminen ja osallistaminen on onnistunut ja mitä vaikutuksia osallistamisesta on havaittu-Rieska-Leader ry:n strategiatyössä.

Opinnäytetyössä pääkysymys on: Millainen merkitys osallistamisella, osallisuutta tukevilla erilaisilla ratkaisuilla (lähestymistavoilla) on Leader-strategiatyöhön sen valmisteluvaiheessa? Lisäksi opinnäytetyössä arvioidaan, miten valitut ratkaisut edistivät ja/tai ehkäisivät osallistumista strategiaprosessiin.

2 MAASEUDUN KEHITTÄMINEN JA ELINVOIMAISUUS LEADER-TYÖSSÄ

Maaseudun kehittämisen alkoi Euroopassa vuosikymmeniä sitten. Alueet Euroopan sisällä olivat kovin erilaisia ja näytti siltä, että kehityserot alueiden kesken lisääntyisivät. 1980-luvulla kehityserojen tasaamiseksi esitettiin, että kehitykseen voitaisiin nykyistä tehokkaammin vaikuttaa sektoreita ylittävän ja niitä yhdistävän politiikan kautta. Euroopassa kasvoi 1980-luvun lopulla ajatus niin sanotusta integroivasta alue- ja maaseutupolitiikasta (Integrated Rural Policy, IRP). Toimeenpanon mekanismiksi tähän uuteen toimintoon rakennettiin ohjelmaperustaisen aluekehittämisen välineitä – aluekehitysohjelmia, jotka myös synnyttivät pohjaa Leader-toimintatavalle. (Rannanpää ym. 2020, 27–28.)

Leader-toimintatapa perustuu 1960-luvulla yhteiskuntatieteissä esitettyihin sisäsyntyisen kehittämisen (endogenous development) teorioihin, joissa erityisesti kansalaisten osallistumiseen ja demokratiaan liittyviä kysymyksiä nostettiin laajasti esiin. Tunnetuin tämän keskustelun hedelmistä on Leader-toiminnan ajatus ”alhaalta ylöspäin” toteutuvasta yhteiskunnan kehittämisestä. (Rannanpää ym. 2020, 29.)

Leader muotoiltiin edellä esitettyjen ajatusten pohjalta toimintamalliksi ja metodiksi. Kantaviksi teemoiksi nostettiin Leader-periaatteina nykyisin tunnetut lähtökohdat: alueperusteisuus, alhaalta ylös, paikallinen kumppanuus, monialaisuus, innovatiivisuus, verkostoituminen sekä alueiden ja kansainvälinen yhteistyö. Peruseriaatteet kuvaavat hyvin toimintamallin oleelliset piirteet, mutta ne osoittavat samalla laajaa kehittämisajattelun muutosta. Keskeisenä lähtökohtana työssä on luottamus paikallisiin toimijoihin, heidän resursseihinsa ja tietoonsa. Toimintaryhmätyö on suomen kieleen vakiintunut termi Leader-metodista. Se tarkoittaa maaseudun paikallisen kehittämisen toimintatapaa, jossa sovelletaan tiettyjä periaatteita. (Hyyryläinen 2007, 20.)

Euroopan laajuisesti Leader-toiminnan voidaan katsoa alkaneen ensimmäisellä ohjelmalla ”LEADER I”, joka käynnistettiin 1991. Tällöin Leader otettiin ensimmäisen kerran käyttöön yhteisöaloitteena (kirjoitusmuotona LEADER isoin kirjaimin) eli EU:n rakennepolitiikan erityisenä rahoitusvälineenä, jonka tarkoituksena on löytää uusia ratkaisuja koko EU:ta koskeviin erityisongelmiin ja luoda mahdollisuuksia alueiden kehittämiseen koko EU:n alueella. Käynnistämävaiheeseen osallistuivat

kahdentoista EU-jäsenmaan (Alankomaat, Belgia, Espanja, Italia, Irlanti, Iso-Britannia, Kreikka, Luxemburg, Portugali, Ranska, Saksa ja Tanska) yhteensä 217 Leader-ryhmää, jotka toimivat suunnitellulla tavalla. (European Network for Rural Development 2021.)

Suomi liittyi Euroopan unioniin vuonna 1995. Sen seurauksena suomalaiset pääsivät mukaan käynnissä olevaan Leader II -kauteen (1994–1999) vuoden 1996 lopulla. Startti oli kiihkeä. Se edellytti keskushallinnoltamme (MMM) aloitteellisuutta, mutta myös suomalaisen maaseudun kansalaistoiminnan kentän sitoutumista asiaan. Oppia haettiin yhdessä esimerkiksi Irlannista. Maa- ja metsätalousministeriössä pieni ryhmä virkamiehiä oivalsi nopeasti Leaderin potentiaalin ja mahdollisuudet suomalaisen maaseudun kehittämisessä. Ripeästi liikekannalle saatu, koko maan kattava aktiivisten Leader-ryhmien verkosto on näin jälkeensä arvioiden yksi suomalaisen maaseutupolitiikan merkittävimmistä saavutuksista. (Rannanpää ym. 2020, 30)

2.1 Leader-toimintaa Suomessa vuodesta 1995

Leader-toiminnalle Suomessa luotiin pohja Euroopan unioniin liittymisen myötä. Euroopan unionin jäsenenä uudet yhteisöaloitteet ja ohjelmat velvoittivat suomalaista hallintoa. Tämän jälkeen ohjelmakaudet ovat seuranneet toisiaan. Toimintaa on jalkautettu laajasti koko Suomeen ja Ahvenanmaalle omina ohjelminaan.

Alussa Leaderin hallinto organisoitiin omina kansallisina ohjelminaan. Ohjelmia on nyt ollut neljällä ohjelmakaudella peräkkäin. Suomen päätöstä maan kattavasta Leader-verkostosta on seurannut se, että ryhmien suuri määrä ei ole kaudesta toiseen juuri vaihdellut. Vuoteen 2007 asti Leader-metodia toteutettiin kuitenkin myös kansallisilla erityisjärjestelyillä ja ohjelmilla. Merkittävin muutos tuli ohjelmakaudella 2007–2013. Tuolloin Leader integroitiin osaksi maaseudun kehittämisohjelman kokonaisuutta. Toimenpide lanseerattiin Leader-metodin valtavirtaistamisena (mainstreaming). Leader on myös osa Manner-Suomen maaseutuohjelmaa 2014–2020 (Rannanpää ym. 2020, 31–32.)

Suomessa on ollut ohjelmakaudella 2014–2020 toiminnassa 54 Leader-ryhmää sekä Ahvenanmaan oma ohjelma. Ryhmät rahoittavat yleishyödyllisiä ja yritysten hankkeita sekä neuvovat tuen hakijoita hakemusten valmistelussa, hakemisessa ja toteuttamisessa. Kaikki neuvontapalvelut ovat hakemusta suunnitteleville, toteuttaville ja rahoitusta saaville maksuttomia. Rahoituksessa on mukana Euroopan Unionin rahoituksen myötä myös valtion, kuntien ja yksityisten toimijoiden rahoitusta. Leader-rahoitukseen on varattu viisi prosenttia koko EU:n rahoitusosuudesta eli noin 300 miljoonaa euroa julkisia EU:n ja valtion varoja koko Suomessa. Tämän lisäksi mukana on ollut

kuntarahoitusta alueen kunnilta. Julkisesta rahoituksesta 42 % tulee EU:lta, 38 % valtiolta ja kuntien kautta 20 % rahoituksesta. Lisäksi tarvitaan yksityistä rahoitusta, jossa voi olla talkootyötäkin mukana. (Leader-Suomi 2021.)

Leader-ryhmät toimivat kehittämisstrategiansa pohjalta, minkä ne laativat yhdessä alueen kuntien, kuntalaisten, yhdistysten, yritysten sekä muiden alueella toimivien sidosryhmien kanssa (kuten elinkeinotoimijat, maakuntien liitot). Strategia ohjaa ryhmän hallituksen toimintaa, kun se tekee päätökset rahoitettavista hankkeista. Leader-hallituksen kolmikantaperiaate on sellainen, että yksi kolmasosa jäsenistä edustaa julkista hallintoa, yksi kolmasosa yhdistyksiä ja yrityksiä ja yksi kolmasosa alueen asukkaita. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021a.)

Kolmikantainen hallitustyöskentely on myös yksi Leader-toiminnan kulmakivistä. Suomessa sen toteutumista seurataan vuosittain Maa- ja metsätalousministeriön toimesta. Hallituksen jäsenen ja varajäsenen mandaattien on oltava samat. Leaderin hallituksen jäsenen sekä varajäsenen toimikausi on määritelty maksimissaan kuuteen vuoteen, jonka jälkeen jäsen on viimeistään vaihdettava. Näin ollen varmistetaan se, että Leader-ryhmissä päätöksenteko ei jää samojen henkilöiden tehtäväksi. (Maaseutuverkosto 2021.)

Uuden ohjelmakauden 2023–2027 suunnittelu on käynnistynyt. Syksyllä 2020 annettiin Maa- ja metsätalousministeriöstä ohjeistusta ja aikataulutusta strategioiden tekemiseen. Valtakunnallisen maaseutuohjelman ns. CAP 2027 -valmistelusta ja aikataulusta vastaa Maa- ja metsätalousministeriö. Suunnitteluprosessiin liittyvät omina osioinaan Leader-ryhmien omat strategiat. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021b.)

Suomessa maatalouspolitiikka käy jälleen läpi useita uudistuksia. Nykyinen uudistus korostaa erityisesti ilmastonmuutoksen hillitsemistä ja siihen sopeutumista, eläinten hyvinvointia sekä uusien viljelijöiden houkuttelemista alalle. Viljelijöiden tulotason ylläpitäminen, maaseudun kehittäminen ja riskienhallinnan kehittäminen ovat myös uudistuksen painopisteitä. Viljelijöiden asiat eivät suoraan liity Leader-ryhmien toimintaan, mutta muut mainitut asiat tulevat olemaan strategioissa merkittävänä pääteemoina tai läpileikkaavina teemoina. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021b.)

2.2 Leader-periaatteet ja niiden toteuttaminen

Leader-toimintaa on alusta saakka määrittänyt seitsemän peruseriaatetta. Nämä ovat olleet alhaalta ylöspäin toimiminen, alueperusteisuus, innovatiivisuus, monialaisuus, paikallinen kumppanuus, verkostoituminen sekä alueiden välinen ja kansainvälinen yhteistyö, joista tarkemmin seuraavaksi.

Alhaalta ylös-periaate

Alhaalta ylöspäin - periaate on Leader - toiminnan ydin. Paikalliset ihmiset ovat parhaita asiantuntijoita alueidensa kehittämisessä. Periaate tarkoittaa, että paikallinen yhteisö ja paikalliset toimijat voivat auttaa määrittelemään alueelleen kehittämisen kriteereitä ja strategiaa heidän tarpeidensa ja odotustensa mukaisesti. Tämän tekeminen kollektiivisen lähestymistavan ja delegoidun päätöksenteon avulla antaa heille mahdollisuuden osallistua yhdessä tulevaisuuden tekemiseen. Aktiivista osallistumista kannustetaan paikallisen toimintaryhmän ja strategian kehittämisen, toteuttamisen kuin arvioinnin aikana. Alhaalta ylöspäin - periaate on kirjattu EU:n asetuksiin päätöksentekoa koskevilla säännöksillä, joilla varmistetaan, ettei millään ryhmällä voi olla enemmistöä. (European Network for Rural Development 2021.)

Alueiden välinen ja kansainvälinen yhteistyö - periaate

Alueiden välinen ja kansainvälinen yhteistyö lisää laajempaa ulottuvuutta maaseudun paikalliseen kehitykseen. Yhteistyössä otetaan paikalliset ihmiset ja paikalliset toimintaryhmät mukaan yhteistyöhön toteuttamaan hankkeita. Yhteistyö ei ole päämäärä sinänsä, vaan yhteistyössä on oltava selkeä tarkoitus ja hyöty. (European Network for Rural Development 2021.) Parhaimmassa tapauksessa paikallisuus ja globaalisuus tuovat toimintaan lisäarvoa ruokkimalla toinen toisiaan ja voidaan osoittaa, mitä arvokasta paikallisuudessa on globaalista näkökulmasta (Rosenqvist & Kaipainen 2009, 55).

Alueperusteisuus -periaate

Leader-ryhmän alue on yleensä sopivan kokoinen, homogeeninen, sosiaalisesti ja toiminnallisesti yhtenäinen alue, jolle on usein ominaista yhteiset perinteet, paikallinen identiteetti, tunne kuulumuksesta tai yhteiset tarpeet ja odotukset. Tällaisen aluekeskeisyyden ansiosta paikallinen kumppanuus voi toimia yhdessä paikallisten vahvuuksien, haasteiden ja mahdollisuuksien tunnistamiseksi ja käsittelemiseksi mobilisoimalla alueen sisäiset mahdollisuudet ja resurssit. Valitulla alueella on

oltava riittävä johdonmukaisuus ja kriittinen massa inhimillisten, taloudellisten ja taloudellisten voimavarojen suhteen kannattavan paikallisen kehitysstrategian tukemiseksi. (European Network for Rural Development 2021.)

Rosenqvistin ja Kaipaisen (2009) mukaan yksi alueperustaisuuden eduista on se, että alueen ihmiset puhuvat suurin piirtein samaa kieltä ja murretta ja että heillä on jaettua, yhteiseen kulttuuriin perustuvaa hiljaista tietoa. Yhteistyötä tehtäessä kaikkia asioita ei tarvitse pukea sanoiksi ja sanojen merkitykset ymmärretään suhteellisen yhtenäisellä tavalla. Tällainen yhteisyys on voimavara, kun pyritään kehittämään alueen identiteettiä ja imagoa.

Innovatiivisuus -periaate

Innovaatiotavoite on ollut keskeinen osa Leader-toimintaa alusta alkaen. Periaate tarkoittaa uusien ja innovatiivisten ratkaisujen etsimistä ja edistämistä paikallisiin ongelmiin tai erilaisten mahdollisuuksien hyödyntämiseen. Leader toimintatapa on aikoinaan ollut tärkeä innovaatio. (European Network for Rural Development 2021.) Pääosa innovaatiotoiminnasta perustuu olemassa olevan tiedon soveltamiseen. Innovointia edistää se, että eri toimijoilla on luontaisesti erilaista tietoa ja kokemusta. Parhaimmassa tapauksessa Leader-työssä vahvistetaan kansalaisyhteiskuntaa ja asukkaiden kykyä toimia kollektiivina. (Dargan & Shucksmith 2008, 275.) Jokainen innovatiivinen idea ei aina toteudu. Toisaalta erilaiset arjen innovaatiot ovat myös tärkeitä. Luomalla oikeat olosuhteet paikalliset toimintaryhmät voivat tuottaa merkittäviä ja kestäviä muutoksia ja etuja alueelleen. (European Network for Rural Development 2021.)

Monialaisuus -periaate

Monialaisuus on ollut ominaista Leader-toiminnassa. Leader tulee ranskan-kielisistä sanoista: "Liason Entre Actions de Developpement l'Economic Rurale". Suomennettuna tämä tarkoittaa "yhdyssiteitä maaseudun talouden kehittämiseen tähtäävien toimien välillä". Kumppanuuksien ja paikallisten kehitysstrategioiden tavoitteena on hyödyntää paikallisten alojen välisiä yhteyksiä mahdollisten kerrannaisvaikutusten hyödyntämiseksi. (European Network for Rural Development 2021.)

Paikallinen kumppanuus -periaate

Alueiden kehittämistä koskevat paikalliset kumppanuudet toimivat erityisen ja jäsenmääränsä hallintomekanismin kautta. Leaderissä siihen viitataan nimellä paikallinen toimintaryhmä (LAG, Local Ac-

tion Group). Osallistuminen kumppanuuteen tarkoittaa sitä, että ihmisistä, jotka olivat aiemmin passiivisia politiikan "edunsaajia", tulee aktiivisia kumppaneita ja alueen kehityksen vetureita. (European Network for Rural Development, 2021.) Paikalliseen kumppanuuteen kuuluu myös vahvasti Leaderin kolmikanta: julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyö. Yhdelläkään ryhmällä ei voi olla ylintä päätäntävaltaa. (Leader-Suomi 2020.)

Verkostoituminen

Verkostoituminen on keskeistä Leader-toiminnalle. Verkostoituminen on sekä tavoite että toimintatapa, ja se toimii katalysaattorina koko Leader-ryhmän toiminnalle. Verkostoituminen vahvistaa muiden Leader-periaatteiden toteutumista ja tukee paikallisen kehittämissstrategian tavoitteiden saavuttamista. (Rannanpää & Pyykkönen 2020.)

Paikallinen toimintaryhmä on käytännössä paikallisten kumppanien verkosto, joka edistää paikallisten toimijoiden ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä. Paikallisista, kansallisista ja kansainvälisistä verkostoista on tullut yhä tärkeämpiä maaseudun kehittämisessä. Laajemmat verkostot tuovat uusia mahdollisuuksia, tiedon, kokemusten, innovaatioiden, ideoiden ja tiedon levittämiseen ja jakamiseen sekä vertaisarvioinnin kehittämiseen. Kansallisen tason maaseutuverkosto (NRN, National Rural Networks) tukee paikallisia toimintaryhmiä. Euroopan maaseudun kehittämisen verkosto (ENRD, European Network for Rural Development) toimii Euroopan tasolla ja auttaa suoraan sekä kansallisia verkostoja että paikallisia toimintaryhmiä. (European Network for Rural Development 2021.)

2.3 Leader-toiminnan arviointia

Leader-toiminnan arvioinnista valmistui laaja selvitys vuoden 2020 alussa. Arviointi perustui laajaan tiedonkeruuseen. Arvioinnissa tehtiin useita havaintoja. Ensinnäkin Leader-toiminta on vakiintunut maaseudun kehittämisen toimintatapa Suomessa. Leader-hallintomalli toimii kohtuullisen hyvin, mutta uudistustakin tarvitaan. Samalla todettiin, että Leader-periaatteet ovat laajasti hyväksytyjä, mutta toteuttamisen tavat vaihtelevat. (Rannanpää ym. 2020, 168.)

Alueperustaisuus ja alhaalta ylös -periaatteet nähtiin tärkeimpinä Leader-toiminnassa. Periaatteet sisältävät vahvan tarpeen osallistamisesta ja osallistumisesta. Leader-ryhmien hallitustyöskentelyn

kolmikannalla nähdään olevan jonkin verran lisäarvoa myös Leaderista tiedottamiseen ja viestimiseen. Leader-ryhmien hallituksen jäsenten omien sidosryhmien informoimisella on vähäinen merkitys yleiseen tunnettuuteen. Suurempi merkitys on aktivoinnilla ja osallistumisella verkostoihin ja tapahtumiin eli Leader-toimintaryhmien työntekijöiden tekemällä työllä. (Rannanpää ym. 2020, 104–105.)

Leaderin suurimmaksi lisäarvoksi tutkimuksessa todettiin olevan sosiaalisessa pääomassa ja paikallistuntemuksessa. Tulevaisuudessa Leader-toimintatapa tulee vahvistaa. Suosituksissa mainittiin Leader-periaatteiden vahvistaminen ja hallintomallin uudistaminen. (Rannanpää ym. 2020, 13.)

2.4 Strategiatyö ja siihen osallistaminen Rieska-Leaderissä

Rieska-Leader ry toimii Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan alueella. Rieska-Leader ry rekisteröityi ja aloitti toimintansa vuonna 1996. Toimialueenaan Rieska-Leaderillä on seitsemän kuntaa: Alavieska, Kalajoki, Kannus, Merijärvi, Oulainen, Sievi ja Ylivieska. (Rieska-Leader 2013.)

Rieska-Leader ry viimeisin strategia ”Iloa ja innovaatioita” on tehty vuosille 2014–2020. Strategia-kausi perustuu EU:n rahoituskauteen eli aikaan, jolle Euroopan Unionin yhteinen budjetti on vahvistettu. ”Iloa ja innovaatioita” – strategian painopisteinä ovat olleet yrittäjyyden ja elinkeinojen edistäminen, yhteisöllisyyden tukeminen, uudet palvelutuotannon mallit sekä alueen vetovoimaisuuden edistäminen. Läpileikkaavina teemoina on ollut ekologisesti kestävä kasvu, innovaatiot, nuoret ja monikulttuurisuus. (Rieska-Leader 2014, 7–8.)

Uudelle rahoituskaudelle siirtymiseen liittyy aina viiveitä, tällä kertaa niitä ovat tuoneet tullessaan muun muassa Brexit eli Iso-Britannian ero EU:sta, mikä tuli täysimääräisesti voimaan vuoden 2021 alussa ja hidasti EU:n rahoitusneuvotteluita. Samoin siirtymistä on hidastanut COVID-19 epidemia. (Valtionvarainministeriö 2021.) Brexitin ja COVID-19 takia EU:ssa päätettiin, että tulee kaksi siirtymävuotta eli vuodet 2021 ja 2022, joiden aikana käytetään uuden tulevan kauden rahaa, mutta toimitaan edellisen kauden lailla, asetuksilla ja strategioilla. Uusi ohjelmakausi alkaa 1.1.2023. Tämä on ensimmäinen kerta Leader-toiminnan historiassa koko Euroopassa, kun rahoituskausien välille ei tule katkeamaa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2020b.)

Rieska-Leader ry, kuten myös muut Leader-ryhmät, hakee hyväksymistä leader-toimintaryhmäksi tulevalle kaudelle 2023–2027 uuden tekeillä olevan strategian myötä. Tuleva rahoituskausi on siirtymäkauden vuosien verran lyhyempi eli viisivuotinen. Maa- ja metsätalousministeriö tekee valinnat Leader-ryhmistä. Tulevalle ohjelmakaudelle haku on kaksivaiheinen. Ensimmäisen vaiheen hakemuksessa (31.5.2021 mennessä) tulee olla tiedossa toiminta-alueelle määritellyt kriteerit eli kunnat, joissa toimitaan. Leader-ryhmälle on myös määritelty kriteerit (osaaminen, hallinto ja toiminta) ja mukana tulee olla myös tarve- ja voimavara-analyysi kuten aiemmillekin ohjelmakausille haettaessa (Maa- ja metsätalousministeriö 2020b.) Tämän edellä kuvatun osiona tehdään SWOT-analyysi (Opintokeskus Sivis 2017). Hakemukseen liitetään uutena osiona dynaaminen verkostoanalyysi. Samalla tulee kuvata myös strategian osallistava valmisteluprosessi. (Maa- ja metsätalousministeriö 2020b).

Haun toisessa vaiheessa tehdään varsinainen strategia, jossa tulee olla seuraavat sisällöt:

1. Alueen kuvaus, nykytilan analyysi, tarpeet ja tulevaisuuden näkymät (swot-analyysi). Tässä osiossa osallistetaan alueen kuntalaisia mm. Leader-hallituksen jäseniä ja varajäseniä.
2. Alueen maaseudun kehittämisen päämäärä, tavoitteet ja keinot.
3. Rahoitustarve.
4. Alueen EU-osarahoitteisten ja kansallisten ohjelmien yhteensovitus ja työnjako.
5. Läpileikkaavien teemojen toimeenpano eli miten paikalliset toimet edistävät ohjaavan CAP-suunnitelman läpileikkaavien tavoitteiden toteutumista.
6. Kuvaus strategian alueellisesta valmistelusta, joka tarkoittaa laajaa osallistamista sekä yhteistyötä alueen eri toimijoiden sekä kuntalaisten kanssa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2020b.)

Edellisiä strategioita tai kehittämissuunnitelmia tehdessään Rieska-Leader on osallistanut laajasti erilaisia toimijoita avukseen. Kehittämissuunnitelmaa 2007–2013 tehdessä mukana tilaisuuksissa ja kehittämistyössä olivat asukkaat, järjestöt, yrittäjät ja kuntapäätäjät. Kaikkiaan tilaisuuksiin osallistui tuolloin 139 henkilöä. Tämän pohjalta tehtyyn ohjelmaluonnokseen antoivat lausuntonsa seutu- ja maakunnalliset toimijat Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalta. Koko prosessin ajan ohjelmaluonnos oli luettavissa ja kaikkien kommentoitavissa myös Rieska-Leaderin kotisivuilla. (Rieska-Leader 2007, 3.)

Valmistelemaa yhteistyötä eli osallistamista strategiatyöhön on aiemmin tehty Pohjois-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakuntaliittojen, Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjanmaan TE-keskuksien, Ou-

lun Eteläisen aluekeskuksen (kolmen seutukunnan yhteistyöalue), Ylivieskan ja Kokkolan seutukuntien ja alueen kuntien kanssa erilaisten tapaamisten ja työryhmien yhteydessä. Näin on pyritty sovittamaan kehittämisohjelma muiden toimijoiden ohjelmiin, keskeisimpänä TE-keskusten alueelliset maaseutuohjelmat. Paikallisten asukkaiden toiveita ja ideoita alueen kehittämiseksi on kerätty mm. avoimissa yleisötilaisuuksissa. Mahdollisimman laajalla valmistelulla on pyritty saamaan kehittämisohjelma vastaamaan sekä nykyisten asukkaiden tarpeita että vahvistamaan alueen kehittämistä vetovoimaisena ja monipuolisena maaseutuna myös uusien asukkaiden houkuttamiseksi. (Rieska-Leader 2007, 4–5.)

Syys- ja lokakuun 2005 aikana järjestettiin jokaisessa Rieska-Leaderin alueen kunnassa kaikille avoin yleisötilaisuus Ideariihä maaseudun kehittämiseksi -tilaisuuden nimellä. Kehittämisilloissa kerättiin läsnä olleilta ajatuksia ja ideoita SWOT –analyysia ja kehittämistarvekartoitusta varten. Näin saatu aineisto koottiin yhteen ja sieltä poimittiin useimmin esille tulleet asiat. (Rieska-Leader 2007, 6.)

Seuraavalle ohjelmakaudelle valmistautuessa strategian teossa tehtiin monenlaista yhteensovitusta ja osallistamista laajasti. Rieska-Leader 2014–2020 strategia sisälsi liitteinä yhteensovituksen Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen kanssa ja Pohjanmaan ELY-keskuksen kanssa. Erillisenä liitteenä oli mukana myös Pohjois-Pohjanmaan paikallisen kehittämisen strategia 2014–2020, joka on yhteinen osio Pohjois-Pohjanmaan Leader-ryhmillä (Keskipiste-Leader, Koillismaa, Nouseva Rannikkoseutu, Oulun seutu ja Rieska-Leader). Strategian tekemiseen on osallistunut alueen asukkaita, yrittäjiä, yhdistyksiä sekä kuntien ja muiden sidosryhmien edustajia. Ensimmäistä kertaa Pohjois-Pohjanmaalla tehtiin kaikkien viiden Leader-ryhmän yhteistyönä ja aluetutkimuskeskus FARin tutkijoiden avustamana maakunnallinen paikallisen kehittämisen strategia 2014–2020. (Rieska-Leader 2014, 6–7.)

Strategian laatiminen aloitettiin hallituksen ja työntekijöiden Helmiseminaarissa vuonna 2012. Kevään aikana osallistuttiin moniin kylien tilaisuuksiin ja kerättiin näkemyksiä meneillään olevasta kaudesta sekä ajatuksia tulevasta. Näiden pohjalta laadittiin strategian pääteemoja ja toimenpiteitä kartoittava kyselylomake, jota jaettiin kylä- ja yrittäjäyhdistyksien tilaisuuksissa toiminta alueella. Sama kysely oli myös Rieska-Leaderin www-sivuilla, jossa siihen pystyi vastaamaan nimettömänä. Kyselyyn saatiin 138 vastausta. Kyselyn lisäksi strategiaa työstettiin kahdessa sidosryhmille tarkoitetuissa työpajassa. Työpajoihin kutsuttiin alueen maaseutuasiamiehiä, yritysneuvojia, kuntien edustajia, hanketoimijoita ja kylien edustajia. Pohjois-Pohjanmaan viisi Leader-ryhmää piti myös

yhden yhteisen työpajan, jossa pohdittiin tulevan kauden yhteistyötä. Strategialuonnosta käsiteltiin useissa hallituksen kokouksissa ja yhdistyksen vuosikokouksessa. Se lähetettiin myös alueen kuntiin, joista saatiin sitoumukset kuntarahasta. (Rieska-Leader 2014, 10.)

Rieska-Leaderin aiempien ohjelmakausien työssä osallistaminen on ollut myös tärkeässä roolissa ja sitä on tehty usein eri tavoin. Jokaiselle ohjelmakaudelle on tehty kysely, pidetty tilaisuuksia alueen kunnissa sekä eri sidosryhmien, asiantuntijoiden kanssa. Osallistaminen Leader-strategioiden tekemiseen kuuluu vahvasti osana toimintaryhmätyötä ja strategioiden tekoa. Strategian perusteella Leader-ryhmä ohjaa rahoitusta hankkeisiin. Paikalliset kehittämissuunnitelmat on laadittu mahdollisimman laajan osallistumisen mahdollistavan prosessin kautta. Paikallisten toimintaryhmien autonomiaa on Suomessa pidetty hyvin tärkeänä. Leader-ryhmät ovat uusia paikallisen kehittämisen subjekteja. Näin ei kansainvälisen vertailun mukaan ole asia kaikkialla Euroopassa. Toimintaryhmä toimii viranomaistyön ja kansalaistoiminnan välimaastossa. (Hyyryläinen 2007, 4, 11–12.)

3 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTUS

Tässä opinnäytetyössä kehittämistehtävä toteutettiin kolmella lähestymistavalla. Ensimmäisessä Learning cafe -menetelmä yhdistettiin SWOT-analyysiin (Rieska-Leader ry:n Helmiseminaari), toisessa hyödynnettiin ryhmäkeskustelua (kolmen kunnan yrittäjäkiertueena, neljänä erillisenä tilaisuutena) ja kolmannessa Erätauko-menetelmää kahtena verkkototeutuksena (Ideafestivaalit Leader-toimijoille). Jokaisesta toteutuksesta on tarkempi kuvaus myöhemmin tässä luvussa. Osallistamisen lisäksi tavoitteena oli arvioida valittujen lähestymistapojen soveltuvuutta osallistumisen edistämiseen strategiatyössä.

Kehittämistehtävän toteutuksessa on tunnistettavissa tapaustutkimuksen piirteitä. Kehittämisen kohteena on Rieska-Leader ry:n osallistava strategiaprosessi, jota halutaan ymmärtää ja arvioida. Toteutuksessa on hyödynnetty useita menetelmiä, joita on kerätty luonnollisissa tilanteissa. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 53–54.) Toisaalta toteutuksessa on yhtymäkohtia myös laadulliseen tutkimukseen, jossa tavoitteena on kuvata ja ymmärtää osallistujia. Arvioinnin kohteena ovat eri tavoin mukana olevien tulkinnat. (Tuomivaara 2005, 29.) Tutkimusprosessi on elänyt tutkimuksen tekemisen aikana eikä sitä voida täysin tarkasti ennalta kuvata (Günther & Hasanen 2021).

3.1 Learning cafe ja SWOT-analyysi

Rieska-Leader ry järjestää vuosittain Helmiseminaarin. Sinne kutsutaan kaikki Leader-ryhmän hallituksen jäsenet ja varajäsenet, joita on yhteensä 20 henkilöä. Lisäksi tilaisuuteen kutsutaan Leader-työntekijät ja harjoittelijat. Kyseiseen päivään osallistui Rieska-Leaderin hallituksen jäseniä ja varajäseniä yhteensä 18 henkilöä vuonna 2020. Helmiseminaarin osallistujien osallistamiseen strategiatyöhön valittiin Learning cafe -menetelmä ja SWOT-analyysi. Ensimmäiset hakuohjeet tulevalle ohjelmakaudelle oli saatu ja niissä nostettiin esiin osallistamisen tärkeys ja toisaalta aina tarvittava SWOT-analyysi.

Learning cafe eli oppimiskahvila-menetelmä on keskusteluun ja tiedon luomiseen tarkoitettu yhteistoimintamenetelmä. Menetelmässä tärkeää on keskustelu ja siihen osallistuminen sekä yhteisen ymmärryksen löytäminen. Oppimiskahvila-menetelmä on prosessina yksinkertainen ja siinä keskitytään joidenkin teemojen tai kysymysten ratkaisuun ryhmässä. Lähtökohtana on jakaantua

pienryhmiin pöytäkunnittain. Prosessin edetessä pöytäryhmien jäsenet vaihtavat pöydästä toiseen, jolloin uusi pöydän ympärille muotoutunut ryhmä pohtii aiempien tuotoksia ja ideoi niitä eteenpäin. Fasilitaattori pysyy omassa pöydässään, muut liikkuvat ryhmänä seuraavaan pöytään. Kierroksen päätteeksi pöytien fasilitaattorit esittelevät lopputulokset kaikille osallistujille tai tärkeimmät nostot niistä. (Innokylä 2020.)

Helmiseminaarin learning cafe-pienryhmien tehtäväksi annettiin SWOT-analyysin tekeminen Rieska-Leaderin alueesta. Osallistajat (18 henkilöä) jaettiin neljään pienryhmään. SWOT-analyysia hyödynnetään usein arviointimenetelmänä strategisessa suunnittelussa. Menetelmän avulla osallistajat määrittelevät arvioinnin kohteen eli Helmiseminaarin tapauksessa yhdistyksen toiminta-alueen vahvuudet (strengths), heikkoudet (weaknesses), mahdollisuudet (opportunities) ja uhat (threats). Vahvuudet ja heikkoudet ovat sisäisiä, alueelle ominaisia asioita. Mahdollisuudet juontuvat ulkomaailmasta. Uhat ovat lähitulevaisuudessa näkyviä ongelmia tai asioita, joita tulisi välttää. (Opintokeskus Sivas 2017.)

Helmiseminaarin learning cafe -menetelmä toteutettiin niin, että Rieska-Leader ry työntekijät toimivat fasilitaattoreina neljässä pisteessä ja huolehtivat, että jokainen pienryhmä ottaa kantaa mahdollisuuksiin, uhkiin, vahvuuksiin ja heikkouksiin. Työ aloitettiin ”puhtaalta pöydältä”. Fasilitaattoreilla oli mukana myös aiempien Rieska-Leader ry:n ohjelmakausien strategioiden vastaavat kohdat eli kolmen aiemman ohjelmakauden SWOT-analyysit (Kuva 1). Jokainen pienryhmä vieraili jokaisella S-W-O-T-pisteellä. Pienryhmässä käytiin lopuksi vertailua entisten analyysien ja nykyisten ehdotusten osalta. Lisäksi post-it -lapuille kerättiin ajatuksia moderoitavaksi myöhemmin (näitä Rieska-Leader ry harjoittelija koosti osaksi työstettyä SWOT-analyysiä). Kierroksen jälkeen fasilitaattorit jakoivat tulokset osa-alueittain yhteisesti kaikille.

Kuva 1. Rieska-Leader ry aiempien ohjelmakausien strategioiden SWOT-kooste osa-alueittain. Tässä mahdollisuudet osio.

Menetelmäyhdistelmä ja sopivan kokoiset pienryhmät mahdollistivat sen, että jokainen osallistuja uskaltautui pienryhmässä kertomaan ajatuksiaan ja osallistumaan SWOTin tekemiseen. Sisältöä ja keskustelua syntyi runsaasti. Toisaalta pienet ryhmäkoot eivät antaneet mahdollisuutta vapaa-matkustamiseen. Fasilitaattorien osuus oli lähinnä huolehtia siitä, että aikataulu piti ja että asiat tulivat käsitellyksi ennen pienryhmien vaihtumista. Osallistujilla oli henkilökohtainen, ammatillinen ja/tai edustamansa yhdistystahon intressi olla vaikuttamassa ja kertomassa omalla osallistumisellaan näkemyksiä Rieska-Leaderin alueesta. Tehty työ tulisi vaikuttamaan tulevaan rahoituskehykseen ja strategiaan.

Toimintatapana yhdistetty Learning cafe ja SWOT-analyysi tuottivat runsaasti sisältöä jatkokäsittelyyn ja monenlaista pohdittavaa (Kuva 2). Havaittiin, että moni esiin tullut sopi useaan SWOTin

kohtaan. Kokonaisuuden tarkastelu yhdessä jäi tekemättä. Toisaalta tarkoituksena oli osallistujien taustoja hyödyntäen saada aikaan monipuolinen analyysin alku. Vertailu aiempiin SWOT-analyyseihin oli hedelmällistä. Huomattiin, että Rieska-Leader ry toiminta-alue ei ole muuttunut merkittävästi, toki kuntaliitosten myötä itse alueeseen on tullut muutoksia. Samat havainnot toistuivat SWOTin eri osa-alueissa. Vahvuudet olivat säilyneet maatalouspainotteisina, koulutuksen monipuolisuus kuten myös matkailullinen Kalajoki ja kaupallinen Ylivieska vahvistuneet. Lisäksi huomattiin, että COVID19 ajan etätyö, monipaikkaisuus ja digitalisaatio nousivat uusina kohtina ja erityisinä vahvuuksina Rieska-Leaderin alueella.

§SWOT-analyysi VAHVUUDET

- Monipuolinen elinkeinorakenne
- Juurtunut Leader-toiminta
- ”Katutaso toimija”, helposti lähestyttävä (toiminta)
- Leader-tukien tunnettuus laajaa
- Kiinnostava hankekumppani
- Vahva maatalous osaaminen
- Vahva matkailu (maatalouden ja matkailun elämykset). Matkailun vaikutus koko alueelle.
- Kuntien välinen yhteistyö / Seutukaupunkien välinen yhteistyö (Ylivieska = kauppa, Kalajoki = matkailu, Oulainen = Hyvinvointi)
- Monipaikkaisuus
- Turvallisuus / naapurivalvonta ”tunnetaan ja luotetaan”
- Puhdas ympäristö, avara luonto
- Kattava, monipuolinen ja joustava koulutustarjonta (varsinkin toisen asteen)
- Paluumuuttajanuorilla kokemusta, näkemystä ja avarakatseisuutta
- Nuorten kielitaito
- Yrittäjyyskasvatus yhä nuoremmille
- Alueellinen osaaminen, ammattitaito & sitoutuminen vahvaa
- Kotikansainvälisyys
- Kansainvälisyys /= työvoimaa. Maahanmuutto
- Edullisia asuntoja ja tontteja tarjolla
- Valokuitu, tietoliikenneyhteydet
- Digipalvelut, etäpalvelut
- Hyviä hankkeita / rahoitusta saatu lisää (2x lisäkehukset) = vaikutus
- Isoja hankkeita tulossa / suunniteltu
- Loistava talkoohenki
- Aktiivinen järjestötoiminta
- Kotiseutuhenki
- Vastuunkantokyky
- Yhteisöllisyys
- Syntyvyys toistaiseksi maan keskiarvoa korkeampi
- Bioraaka-ainetta runsaasti + vesi
- Hiilen sidonta
- Hyödyntämättömiä luonnonvaroja
- Sijainti ja saavutettavuus
- Juuret (esim. yhdistystoiminta, perinteet)

Suorakulmion

Kuva 2. Kerätty materiaali SWOT/Vahvuudet – osio Rieska-Leader ry helmiseminaarissa 2020.

Osa osallistujista oli sitä mieltä, että pienryhmätyöskentelyyn oli varattu liian vähän aikaa. Osa koki, että asiat jäivät kesken pahasti ja olisi ollut hedelmällistä jatkaa pidempäänkin asioiden läpikäymistä. Toisaalta pohdittiin sitä, että olisiko pidempi aika kuitenkin tuottanut enempää tai jalostetumpaa sisältöä. Osallistujat totesivat samassa pienryhmässä työskentelyn tuottavaksi. Kaikki pääsivät ääneen ja osallistumaan tasavertaisesti. Aamupäivän aikana alun perin toisilleen vieraat henkilöt tulivat tutuiksi. Yhteinen työskentely koettiin hyödylliseksi osallistavaksi ja mahdollistavan jokaisen osallistumisen.

3.2 Ryhmäkeskustelut yrittäjäkiertueella

Yrittäjäkiertue toteutettiin iltapalatyypisenä tilaisuutena kolmessa kunnassa neljänä tapahtumana, Alavieska, Kalajoki (sekä Himanka) ja Merijärvi. Tilaisuudet toteutettiin yhdessä kahden alueella samaan aikaan toimivan hankkeen kanssa. Yrittäjäkiertueet ovat tarpeellisia osallistamisen välineitä Rieska-Leader ry strategian työstämisen kannalta. Jokaiseen ohjelmakautteen valmistautuessa eri sidosryhmätapaamiset ovat osaltaan olleet ohjaamassa strategian tekoa. Ilman paikallisten tapaamisia, olisi vaikea arvioida alueen tarpeet, toiveet ja odotukset tulevaan ohjelmakautteen liittyen.

Covid19-aika on tuonut omat haasteensa kohtaamisten järjestämiseen ja kuitenkin ne ovat osallistamisen näkökulmasta äärettömän tärkeitä Leader-ryhmälle. Yrittäjäkiertueen tavoitteena oli tavata Rieska-Leader ry potentiaalisia yritystukien hakijoita. Tilaisuuksiin osallistui yhteensä 63 henkilöä jakautuen seuraavasti: Alavieska 19, Himanka 10, Kalajoki 22 ja Merijärvi 12. Tilaisuudet järjestettiin arki-iltaisina, jolloin yrittäjillä olisi työpäivä pääosin ohi. Tilaisuuksissa noudatettiin samaa ohjelmaa. Rieska-Leader ry edustajat, työntekijä ja harjoittelija keräsivät eri tavoin yrittäjien näkemyksiä siitä, miten kulunut ohjelmakausi 2014–2020 on sujunut, kuinka rahoitusvälineet ovat toimineet ja mitä yrittäjät toivoisivat tulevalta ohjelmakaudelta 2023–2027 sekä Rieska-Leaderiltä alueellisena maaseudun kehittämissyhdistyksenä.

Tilaisuuksissa toteutettiin yrittäjille ryhmäkeskustelut. Lisäksi kirjalliset kyselylomakkeet jaettiin täytettäväksi ja keskustelun herättäjiksi. Ratkaisuun päädyttiin, koska SWOT-analyysiä oli jo työstetty aiemmin ja tarve strategian teossa oli kohdata eri sidosryhmiä. Yrittäjät ovat yksi tärkeimmistä tukien hakijoista Rieska-Leaderissä. Ryhmäkeskustelut etenivät yrittäjälähtöisesti. Ryhmäkeskustelu

tarkoittaa tässä yrittäjäkiertueen tapauksessa sitä, että jokaisessa kohteessa toteutettiin yksi keskustelu. Ryhmäkeskusteluissa oltiin kiinnostuneita kollektiivisesta, yhdessä tuotetusta tärkeäksi koetuista asioista. Tilaisuuden järjestäjiä kiinnosti, miten osallistujat muodostavat yhteisen näkemyksen keskusteltavista aiheista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Ryhmäkeskusteluissa toistui byrokratian suuri osuus Leader-tuissa. Hakeminen HYRRÄ-järjestelmän kautta on toimivaa, mutta vaatii paljon liitteitä ja selvityksiä ennen rahoituksen saamista. Lisäksi koettiin, että ELY-keskus virallista päätöstä tehdessään pyytää yleensä jotain täsmennystä. Tarjottava rahoitus ei ole nopea tapa toimia ketterille yrityksille. Rahoituksen säilyminen alueella koettiin tärkeäksi, sillä yritykset kokivat ELY-keskuksen toiminnan ja rahoituksen olevan saavuttamattomissa pienillä maaseudulla toimivilla yrityksillä. Rieska-Leader koettiin omaksi ja helposti lähestyttäväksi toimijaksi, sellaiseksi, joka auttaa koko prosessin ajan ideavaiheesta toteutukseen. Toisaalta pienyrittäjillä ei ole liikaa aikaa osallistua kehittämispäiviin tai vastaaviin tilaisuuksiin.

Kolmessa kunnassa yrittäjäkiertueella saatiin kerättyä yrityspuolen näkemyksiä strategian tekemiseen. Kokonaisuutena tilaisuuksista nousi hyvin erilaisia asioita esiin. Alavieskassa yrittäjät edustivat useita aloja eivätkä kaikki tunteneet toisiaan eikä Leader-toimintaa. Tämä heijastui keskusteluun, johon osa osallistui kuunnellen. Merijärvellä tärkeimmäksi puheenaiheeksi nousi oman yrittäjähdistyksen ja edunvalvonnan saaminen kuntaan (Kuva 3). Paikalla olleet yrittäjät tunsivat toisensa ja Leader-rahoituksen mahdollisuudet. Tämä mahdollisti aktiivisen ryhmäkeskustelun.

Kuva 3. Yrittäjäkiertueen ilta Merijärvellä. Mukana myös kunnanjohtaja Kari Jokela. Kuvat Helinä Koskela, Rieska-Leader ry harjoittelija.

Himangalla läsnä olevat yrittäjät olivat suurimmaksi osaksi maataloustuottajia, mikä ohjasi käytyä keskustelua. Leaderin osuus koettiin yhteistyössä merkittäväksi ja tarpeelliseksi, Yrittäjät tunsivat toisensa ja Leader-toiminnan, ja ryhmäkeskustelu oli varsin hedelmällistä. Läsnä oli myös paikallisen yrittäjähdistyksen väkeä aktiivisina keskustelijoina. Kymmenen henkilön ryhmäkeskustelu oli hallittavissa ja kaikkia tasapuolisesti osallistava. Kalajoella tilaisuudessa oli eniten yrittäjiä mukana, myös yrittäjähdistyksen väkeä paikalla. 22 osallistujan yhteinen ryhmäkeskustelu oli haastava fasilitoida. Paikalla oli myös heitä, joiden yritystoimintaa Rieska-Leaderin ei ollut mahdollista tukea, mikä vaikutti keskustelun sisältöihin. Useampi koki erinomaisena toimintatapana, että Rieska-Leader jalkautuu kohderyhmien luo kysymään kehittämistarpeista. Tällöin tullaan kuulluksi. Yrittäjät kokivat, että tilaisuuteen pystyi osallistumaan matalalla kynnyksellä, koska se oli kaikille avoin.

Ryhmäkeskustelu on ihanteellisin tilanteessa, jossa kaikki osallistuvat. Osallistumisasteeseen vaikuttavat useat eri asiat. Kynnystä osallistua madaltaa, kun tietää keskustelun aiheet ja tilaisuuden tavoitteen. Lisäksi osallistumiseen vaikuttavat ryhmän koko ja ryhmädynamiikka. Ryhmäkeskusteluun 22 osallistujaa on liian iso määrä. Tällöin pitää varautua siihen, että osallistujia keskustelutetaan pienryhmissä. Puhetta dominoiva osallistuja saattaa viedä puheenvuoron hiljaisemmalta osallistujalta tai tyrmätä hänen mielipiteensä, jolloin hiljainen osallistuja ei koe enää tarvetta osallistua keskusteluun. Tilaisuuden järjestäjälle jääkin suuri vastuu huolehtia, että kaikille annetaan mahdollisuus kertoa mielipiteensä. Väkimäärältään isommissa tilaisuuksissa keskustelu on usein rönsyilevää, mikä haastaa keskustelun fasilitoijaa.

3.3 Erätauko-menetelmä

Uutena menetelmänä osallistamiseen ja osallistumiseen otettiin avuksi Sitran luoma Erätauko-menetelmä. Tämä entistä jalostetumpi ja johdetumpi muoto keskusteluihin erilaisten toimijoiden kanssa voisi tuottaa paremmin tuloksia strategian kehittämiseen kuin paljon käytetyt learning café tai aivoriihi -menetelmät. Erätauko-menetelmä on kehitetty Sitrassa vuosina 2016–2019. Se on keskustelumenetelmä, jota voi käyttää erilaisissa ryhmissä ja organisaatioissa ja se sopii parhaiten 6–25 ihmiselle. Keskustelut voivat tapahtua myös etäyhteydellä. Keskustelulla on aina ohjaaja, joka pitää huolta keskustelun rakentavasta ja tasavertaisesta ilmapiiristä. Lisäksi on hyvä olla kirjuri erikseen. Tukea keskusteluun saadaan Erätaun Rakentavan keskustelun – pelisäännöistä. Lä-

hestymistapana on dialogi. Siinä tähdätään aiheen, toisten ihmisten tai itsensä parempaan ymmärtämiseen, mutta tavoitteena ei ole yksimielisyys tai nopeat ratkaisut. Parhaimmillaan dialogissa syntyy ennalta-arvaamattomia oivalluksia ja uutta ajattelua. (Erätaukosäätiö 2020a.)

Pohjois-Pohjanmaan Leader-ryhmät (Keskipiste-Leader, Koillismaa, Nouseva Rannikkoseutu, Oulun seutu ja Rieska-Leader) järjestivät yhdessä kaksi Erätauko-keskustelua Ideafestivaaleilla. Ideafestivaali – keskusteluja hyvästä elämästä maaseudulla käydään osana valtakunnallista Maaseutuparlamenttia vuoden 2021 aikana. Maaseutuparlamentti on Suomen suurin ideafestivaali ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen paikka. Keskustelut käydään 6–10-henkilön ryhmässä ja tavoitteena on kutsua mukaan eri-ikäisiä ja -taustaisia.

Keskustelut järjestettiin ensin Pohjois-Pohjanmaan Leader-ryhmien työntekijöille ja toisena tilaisuutena Pohjois-Pohjanmaan Leader-ryhmien hallitusten jäsenille. Näissä käsiteltiin ennakkoon määritellyjä kysymyksiä, jotka tämän ideafestivaalin tekijät ovat laatineet käsiteltäviksi ja liittyen osataan tulevien strategioiden suunnittelun avuksi. Leader-tulevaisuus, mutta myös vähenevä rahoitus olivat keskustelun keskiössä. Pohjois-Pohjanmaan Leader-ryhmien toteuttamassa osiossa keskusteltiin aiheesta: ”Miten luomme enemmän hyvinvointia vähemmällä nyt ja kymmenen vuoden päästä?” (Maaseutuparlamentti 2021.) Erätauko 1 – keskustelussa oli mukana yhdeksän työntekijää Leader-ryhmistä. Erätauko 2 – keskustelussa oli mukana alueen Leader-yhdistyksen yhdeksän hallituksen jäsentä. Kutsu osallistua erätaukokeskusteluun lähetettiin henkilökohtaisesti keskustelujen ohjaajan toimesta sähköpostitse hyvissä ajoin ja ennakkoon oli selvitetty Leader-ryhmissä kiinnostuneet osallistujat, joille kutsut laitettiin. Molemmissa tilaisuuksissa oli sama keskustelun ohjaaja, sama it-tuki/kirjuri sekä opinnäytetyön tekijä ylimääräisenä kirjurina varmistamassa, että kaikki keskustelut saatiin riittävällä tarkkuudella dokumentoitua.

Keskustelijoilta kerättiin palautetta osallistumisesta heti Erätauko-keskustelujen jälkeen. Ryhmältä yksi palaute kerättiin suullisesti ja ryhmältä kaksi kirjallisesti. Työntekijöiden osalta palaute oli seuraavaa (poimittu suoraan loppukeskustelusta):

- *Aikataulutuksen kanssa ehkä hieman viilattavaa*
- *Hyvin viety keskustelua eteenpäin, poimittu keskusteluun ihmisiä*
- *Hyvä pohtia asioita johdetusti*
- *Menetelmänä toimiva, pitäisi käyttää enemmänkin*
- *Omana itsenä mukana*
- *Pysyi asiallisena ja rajattuna, ei liian tarkkoja rajoja*

- *Pysyttiin asiassa*
- *Tietty luonnollisuus ja rentous tärkeää, jotta kaikki uskaltaa osallistua*

Kokonaisuudessaan työntekijöiden mielestä tämän tyyppinen johdettu keskustelu tietyn teeman ympärillä tukee asian käsittelyä ja kirjallisen koosteen tekeminen mahdollistaa kokonaisuusien hyödyntämisen strategian teossa. Kooste tukee jokaisen Leader-ryhmän omaa tai tässä tapauksessa kaikkien Pohjois-Pohjanmaan Leader-ryhmien yhteisen asiakirjan laadintaa, mikä liitetään osaksi jokaisen ryhmän tulevan ohjelmakauden 2023–2027 strategiaa.

Ryhmältä kaksi eli hallitusten jäseniltä palaute kerättiin sähköpostikyselyllä, joka lähetettiin heti tilaisuuden jälkeen ja muistutettiin vastaamisesta noin viikon kuluttua. Vastauksia saatiin seitsemältä osallistujalta yhdeksästä. Arviointia tilaisuudesta ja palautetta menetelmän käytöstä pyydettiin asteikolla 1–5 (1 on huono ja 5 on erinomainen). Molempia kohtia oli mahdollisuus kommentoida kirjallisesti. Tilaisuuden kokonaisarvosanaksi muodostui 4,14 ja menetelmän käytöstä 4,29. Vastanneet olivat kokeneet menetelmän toimivaksi ja keskusteluun osallistumisen osallistavaksi. Kommenteissa korostui menetelmä:

- *Antoi hyvän pohjan keskustelulle.*
- *Jos menetelmän ideana on antaa keskustelun soljua johonkin sattumanvaraiseen suuntaan riippuen siitä mistä puhutaan ensimmäisenä, on riski olemassa, että keskustelu keskittyy vain johonkin tiettyyn aiheeseen.*
- *Menetelmä oli todella mukava, sai olla ihan omana itsenään ilman titteleitä tai ennakkoluuloja.*
- *Tasa-arvoisuus*

Erätauko-menetelmänä ei ollut osallistujalle tuttu ja vaati verkon välityksellä toteutettuna aktiivista läsnäoloa toisella tavalla kuin kasvokkain toteutettuna. Osallistumisen helpottamiseksi osallistujia pyydettiin pitämään kamerat päällä, jotta toiset voitiin nähdä ja näin non-verbaalinenkin viestintä olisi mahdollista huomioida jossain määrin.

Hallituksen jäsenten ja työntekijöiden kanssa käydystä keskustelusta kävi ilmi, että samat teemat toistuivat, tosin hieman eri näkökulmista. Leader-toiminnassa tärkeät talkootyö, nuorten osallisuus, ja yhdistysten moninaisuus hajauttaa toimijoita. Keskusteluissa tuli esiin se, että Leader-toiminta on maaseudun tekemisessä kaiken a ja o. Leader-toimijat ovat rohkaisijoita yhteiseen tekemiseen, myös talkoo- ja vapaaehtoistyöhön: ”Leader on sellainen positiivisen pirullinen väline, joka pakottaa

ihmiset tekemään”. Strategiavalmisteluun Erätauko-keskustelut tuottivat runsaasti materiaalia (ks. liite Erätaukokeskustelut).

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää millainen merkitys osallistamisella, osallisuutta tukevilla erilaisilla ratkaisuilla (lähestymistavoilla) on Leader-strategiatyöhön sen valmisteluvaiheessa. Lisäksi tavoitteena oli arvioida, miten valitut ratkaisut edistivät ja/tai ehkäisivät osallistumista strategiaprosessiin. Tässä luvussa arvioidaan opinnäytetyön tuloksia, luotettavuutta ja eettisiä kysymyksiä.

4.1 Arviointia osallistavista menetelmistä ja osallistamisesta

Osallistaminen tärkeää silloin, kun halutaan kerätä tietoa paikallisilta, alueen yhdistysten edustajilta, yrittäjiltä tai muilta sidosryhmiltä. Niiltä tahoilta, joille strategiaa laaditaan, jotta siitä saadaan mahdollistava, innostava, osallistava, uutta luova. Maa- ja metsätalousministeriön hakukirjeessä todetaan, että ensimmäisen hakuvaiheen osiona olevan alueen tarve- ja voimavara-analyysin täytyy pohjautua osallistavaan valmisteluun. Samaan vaiheeseen pyydetään Leader-ryhmältä kuvaus ja suunnitelma paikallisen strategian osallistavasta valmistelusta. Ennen toista hakuvaihetta ryhmät saavat ratkaisuihinsa palautetta. (Maa- ja metsätalousministeriö, 2021d.) Osallistamisen merkitys vaikuttaa siihen, että Leader-ryhmä hyväksyy Leader-toimijaksi tulevalle ohjelmakaudella. Lisäksi linjaukset vaikuttavat tulevan rahoituskehityksen suuruuteen ja suoraan ko. Leader-toiminta-alueen mahdollisuuksiin rahoittaa tulevalle ohjelmakaudella 2023–2027 hakijoiden hakemuksia.

Suurimmalla osalla osallistujista ryhmäkeskusteluissa tai Erätauko-menetelmässä (hallituksen jäsenten ryhmässä) ei ollut tietoa tai kokemusta Rieska-Leader ry edellisestä strategian valmistelu-prosessista. Tilaisuuksissa onnistuttiin kohtaamaan uusia potentiaalisia asiakkaita sekä jakamaan Leader-tietoutta. Toisaalta saatiin mahdollisuus hyödyntää paikallista tietoa ja osaamista. Tavoitettiin laajasti eri toimijoita ja rakentamaan kasvualustaa ennaltaehkäisevälle hyvinvointityölle ja demokratiaa ruokkivalle kansalaisyhteiskunnalle (Kuhmonen ym. 2020, 12).

Osallistaminen tuotti tietoa päättyneen ohjelmakauden toimivista rahoitusvälineistä Rieska-Leaderin alueella. Byrokratia koetaan edelleen merkittävänä ongelmana Leader-tukien haussa. Toisaalta muuttumatonta tunnistettiin, että Leader-ryhmä koettiin lähellä olevaksi, ketteräksi, muuntuvaksi ja helposti lähestyttäväksi toimijaksi. Tuloksia voidaan hyödyntää käytäntöön ja pyrkiä säilyttämään

Rieska-Leaderin strategia mahdollistavana ja monipuolisena, monimuotoisena. Pääpainopisteet on saatava joustaviksi ja moniin tarpeisiin vastaaviksi, kuten esimerkiksi hyvinvointi ja elinvoima, yrittäjyys, uudet palvelut, nuoret, kansainvälisyys, älykkäät ratkaisut. Läpileikkaavat teemat ovat osin niitä, mitkä nousevat koko Euroopan laajuisina, kuten ilmastonmuutoksen hillitseminen, energian kulutus, vähähiilisyys, ympäristön hoito, ympäristönsuojelu, digitaalisuus, innovaatiot, lähituotteet ja -palvelut.

Osallistamismenetelmiä on tarjolla paljon ja osa on laajasti käytettyjä. SWOT-analyysin hyödyntäminen vertailemalla tuloksia kolmen aiemman ohjelmakauden vastaaviin SWOT-analyysihin Rieska-Leaderin alueella tuotti uutta näkökulmaa analyysiin. Lopulta materiaalin kanssa saattaa tulla runsauden pula. Rieska-Leaderin strategiatyössä SWOT-analyysiä jatkettiin pienemmän strategiaryhmän kanssa (johon kuuluu puheenjohtaja, hallituksen jäseniä ja toimiston henkilökuntaa). päällekkäisyyksien poistamiseksi.

Menetelmistä osa on työläitä käyttää. Erätauco-menetelmä vaatii ennakkoon tarkan valmistautumisen ohjaajalta. Käsikirjoitusmalleja siihen on saatavissa pitkäkestoiseen ja lyhyempään toteutukseen. Tämä osaltaan auttaa, mutta edellyttää silti perusteellista ennakkotyötä. Menetelmistä ryhmäkeskustelut taipuvat parhaiten tilaisuuksiin, joissa osallistujamäärä ei kasva liian isoksi. Yrittäjäkiertueiden aktiivista ryhmäkeskusteluita ehkäisi liian runsas osanotto.

Ryhmätyötilanteissa osallistujilla on erilaisia rooleja ja ne vaikuttavat tekemiseen (Osallistavat menetelmät 2017, 11). Osa rooleista usein sekoittuu ja osallistuja voi itseään eniten kiinnostavan osuuden aikana olla varsin aktiivinen osallistuja. Toisessa kohden hän saattaa siirtyä vastakkaiseen rooliin eli harkitsevaksi tarkkailijaksi. Osallistavien menetelmiä hyödyntävien käyttäjien on syytä tiedostaa erilaiset roolit ja niiden vaikutukset yhteiseen tekemiseen. Ohjaajan merkitystä ei voi olla korostamatta liikaa. Learning cafen SWOT-analysissä ohjaajina oli neljä henkilöä. Jokaiselle heistä menetelmä oli tuttu. Ohjaajan rooli oli huolehtia asioiden kirjaamisesta ja toimia ”kellokallena” Ryhmäkeskusteluiden vetäjät olivat toisilleen tuttuja henkilöitä hanketyön parista. Kaikki puhuivat ns. samaa kieltä. Erätauco-menetelmä asetti suurimmat haasteet ohjaajalle, jolle Erätauco-keskustelut olivat ensimmäiset. Ohjaaja oli valmistautunut ennakkoon hyvin ja tilaisuuden käsikirjoitus käsiteltiin yhdessä työryhmässä. Ennakkovalmistelulla oli suuri merkitys onnistumisessa.

4.2 Luotettavuuden arviointi ja kehittämistyön eettisyys

Luotettavuutta voidaan arvioida monin eri tavoin. Eräs laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen liittyvä näkökulma on yleistettävyyys tai siirrettävyyys: ovatko tutkimuksen tulokset yleistettävissä tai siirrettävissä myös muihin kohteisiin tai tilanteisiin. (Jyväskylän yliopisto 2010.) Aineisto hankittiin eri osallistamistilaisuuksissa, joihin osallistui erilaisia ihmisiä eri odotuksineen ja tavoitteineen. Tilaisuuksien osallistujamäärää voidaan pitää hyvänä. On kuitenkin selvää, että tilaisuuksissa kerätty aineisto on osallistujensa näköinen. Toisaalta samat pääteemat nousivat keskusteluissa esille ja näin ollen aineisto alkoi toistamaan itseään, vaikka puheeksi otettiin itselle merkityksellisiä asioita. Aineiston aitouteen ja luotettavuuteen vaikuttaa osaltaan myös se, että ryhmäkeskustelujen runko oli sama ja keskustelujen vetäjät samoja.

Tilaisuuksista tiedotettiin Rieska-Leader ry verkkosivulla, yhdistyksen ja mukana olevien muiden toimijoiden (hankkeiden organisaatioiden) Facebook-sivulla, paikallisten yrittäjäjärjestöjen uutiskirjeissä sekä henkilökohtaisilla sähköposteilla muun muassa yrittäjäjärjestöjen jäsenille sekä Erätauko-menetelmään mukaan kutsutuille. Tilaisuuksissa kaikille osallistuville kerrottiin kulloisenkin tilaisuuden lähtökohdat ja tavoitteet. Tilaisuuksiin osallistuminen oli vapaaehtoista ja niistä pystyi halutessaan poistumaan. Kerätty informaatio on tallennettu ja aineisto on tekijän hallussa. Kaikessa tekemisessä on pyritty noudattamaan rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012; Arene 2020.)

5 POHDINTAA OPINNÄYTETYÖN TEKEMISESTÄ

Hyödynsin opinnäytetyössäni useita osallistamismenetelmiä, Learning cafeta, SWOT-analyysiä, Erätauko-menetelmää ja ryhmäkeskusteluita. Näistä parhaiten osallistavaksi osoittautui Erätauko-menetelmä. Vahvuus lienee siinä, että keskustelua ohjataan ja kysymysten kautta otetaan mukaan myös hiljaisemmat. Erätauko-menetelmä on aika uusi ja verkon kautta toteutettuna se toi omat haasteensa. Toisaalta Learning cafe fasilitaattoreineen ja pienryhmätyöskentelyineen oli varsin toimiva yhdistettynä SWOT-analyysin tekemiseen. Ryhmäkeskusteluissa tulokset määrittyivät lähinnä siitä, että paljonko keskustelijoita on paikalla ja kuinka johdettuja keskustelut ovat. Mitä suurempi ryhmä, sitä enemmän haasteita. Molempia päästiin kokeilemaan sattumalta, sillä keskustelutilaisuudet olivat avoimia.

Etänä ja paikan päällä toteutetuissa tilaisuuksissa ja menetelmissä on selkeät erot osallistumisen ja osallistamisen näkökulmista. Etänä fasilitaattorin tulee erityisesti huolehtia tasavertaisesta huomioimisesta ja keskusteluun mukaan ottamisesta. Uhkana on, että etäkeskustelut rakentuvat muuttaman äänekkäimmän ja vahvimmin asioista argumentoivan keskinäiseksi keskustelutuokioksi. Tässäkin fasilitaattorilla merkittävä rooli ohjata keskustelua. Paikan päällä toteutetuissa tilaisuuksissa on helppo huomata, jos joku ei osallistu. Myös eleiden ja ilmeiden tulkinta sekä havainnointi kertovat osaltaan tilanteen kehittymisestä. Läsnäoloa vaativat menetelmät toisaalta vievät helposti mennessään eikä yhteistyötä maltettaisi aina lopettaa. Tilaisuudet saattavat venyä. Aikatauluista on tärkeä pitää kiinni. Keskusteluiden vetäjien rooli on tässäkin kohtaa ratkaisevaa.

Opinnäytetyön tekemiseen meni aikaa enemmän kuin alun perin olin suunnitellut. COVID19-pandemian aikana opinnäytetyön tekeminen ja erityisesti osallistaminen oli haasteellista, kun yksi toisensa jälkeen suunnitelluista tilaisuuksista peruuntui. COVID19-aika on saanut miettimään osallistamisen ratkaisuja ja lähestymistapoja uudella tavalla. Yhteistekeminen ja -kehittäminen on siirtynyt yhä enemmän verkkoon, missä on myös etuja. Kustannusten näkökulmasta verkkotyöskentely on edullista, sillä kenenkään ei tarvitse matkustaa minnekään. Yrittäjien ryhmäkeskustelussa kustannukset syntyivät mahdollisista tilojen vuokrista, tarjoiluista, vetäjien liikkumisesta ja työajan käytöstä ilta-aikaan. Jokainen osallistuja, yrittäjä, joutui mahdollisesti keskeyttämään tuottavan työnsä. Toisaalta napakan parin tunnin mittaisina tilaisuuksissa kukaan osallistujia ei poistunut kesken keskustelun.

Kuten todettua, ohjaajan (fasilitaattori, vetäjä) rooli on osallisuutta tukevilla tilaisuuksissa merkittävä. Hänen tehtävänä on aktivoida ja innostaa osallistumaan. Tärkeää olisi osata kannustaa ryhmän jäsenet osallistumaan keskusteluihin ja tehtäviin. Hyvä ohjaaja ei anna valmiita vastauksia. Hän on vuorovaikutustaitoinen ja osaa käyttää kuuntelevaa ja keskustelemaan dialogia ja arvostaa eri mielipiteitä. Ohjaaja osaa antaa hyviä eväitä osallistujille ja ohjata heitä oppimaan. Hänellä tulee olla näkemys toiminnasta. (Osallistavat menetelmät 2017, 7.) Työ tekijäänsä opettaa, mutta osallistuminen osallisuutta käsitteleviin koulutuksiin olisi oman ohjausosaamisen kehittämiseksi tärkeää.

Jatkossa Leader-strategiatyössä voitaisiin hyödyntää myös muita osallistamismenetelmiä. Erätauko-menetelmä toimi verkon välityksellä, mutta se on suunniteltu toteutettavaksi niin, että osallistujat ovat samassa tilassa. Tätä olisi kiinnostavaa testata myöhemmin. Miellekarttaa – mind map, on hyödynnetty onnistuneesti Rieska-Leaderin laatukäsikirjatyössä. Miellekartta sopisi käytettäväksi yhdistysten ja kylien ihmisten kasvokkaisissa tapaamisissa. Pienryhmässä tehdyn miellekartan avulla voidaan hahmottaa ryhmän yhteistä jäsenystä ja näkemystä. (Tevere 2020.)

Tulevaisuusverstaas -menetelmää oli tarkoitus hyödyntää Rieska-Leader ry hallituksessa pitkään olleiden jäsenten hiljaisen tiedon keräämiseen. Tulevaisuusverstaan pääkysymyksen voisi rakentaa muotoon ”*Miten strategiatyötä pitäisi tehdä?*” Tilaisuuteen kutsuttaisiin Rieska-Leaderin entisiä hallituksen jäseniä sekä varajäseniä, jotka ovat olleet vuodesta 1996 asti mukana hallitustyössä. Kutsu kohdennetaan henkilöille, joiden ovat edelleen aktiivisia maaseudun kehittäjiä. Tulevaisuusverstaas sopii sellaisten asioiden työstämiseen, mitä halutaan tai joudutaan muuttamaan. Parhaiten menetelmä sopii tilanteisiin, joissa ongelmatilanne alkaa vasta hahmottua ja suunnitteluvaihe on alussa. Päämääränä on saada kaikki kiinnostuneet mukaan asioiden suunnitteluun ja päätöksentekoon. (Maaseudun sivistysliitto 2021.)

LÄHTEET

Arene 2020. Opinnäytetöiden eettiset suositukset. Hakupäivä 25.5.2021. <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>.

European Network for Rural Development 2021. LEADER/CLLD explained. Hakupäivä 11.3.2021. https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld/leader-toolkit/leaderclld-explained_en#five.

Erätaukosäätiö 2020a. Erätauko. Hakupäivä 9.5.2021. <https://www.eratauko.fi/>.

Erätaukosäätiö 2020b. Mikä Erätauko? Hakupäivä 28.5.2021. <https://www.eratauko.fi/mika-eratauko/>.

Dargan, Lorna & Shucksmith Mark. 2008. Leader and innovation. *Sociologia Ruralis* 48: 3, 274–291. Hakupäivä 5.4.2021. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1467-9523.2008.00463.x>.

Günther Kirsi & Hasanen Kirsi 2021. Johdanto: Tutkimuksen kulku. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Hakupäivä 7.5.2021. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/tutkimuksen-kulku/>.

Hyyryläinen, Torsti 2007. Toimintaryhmätyö paikallisen kehittämisen metodina: Maaseudun Uusi Aika 3 / 2007. Hakupäivä 02.04.2021 http://www.mua.profiili.fi/SIRA_Files/downloads/Arkisto/MUA_lehti/2007/3_07_Hyyrylainen.pdf.

Innokylä 2021. Learning cafe eli oppimiskahvila. THL, STM, Soste ja Kuntaliitto. Hakupäivä 5.5.2021. <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/learning-cafe-eli-oppimiskahvila>.

Jyväskylän yliopisto 2010. Tutkimuksen toteuttaminen. Hakupäivä 1.3.2021. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-toteuttaminen>.

Kuhmonen Tuomas, Kumpulainen Kaisu, Lehtonen Olli, Luoto Ilkka, Lyytimäki Jari, Matthies Aila-Leena, Moisio Sami, Sinevaara-Niskanen Heidi, Teräs Jukka ja Vihinen Hilikka 2020. Maaseutu kestävyysmurroksen tuulenhalkojaksi. Maaseutupolitiikan strategia 2021–2027. Hakupäivä 20.5.2021. <https://www.maaseutupolitiikka.fi/uploads/MANE-raportit/Maaseutupolitiikan-strategia-vuosille-2021-2027-FINAL.pdf>.

Leader-Suomi 2021a. Mitä on Leader. Hakupäivä 11.3.2021. <https://www.leadersuomi.fi/fi/mita-on-leader/>.

Leader-Suomi 2021b. Rahoitus. Hakupäivä 2.4.2021. <https://www.leadersuomi.fi/fi/rahoitus/>.

Maa- ja metsätalousministeriö 2021a. Leader-ihmisten kokoisille ideoille. Hakupäivä 2.4.2021. <https://mmm.fi/maaseutu/leader>.

Maa- ja metsätalousministeriö 2021b. Leader-ryhmien haku rahoituskaudelle 2023–2027. Hakupäivä 12.3.2021. <https://mmm.fi/cap27/leader-haku>.

Maa- ja metsätalousministeriö 2021c. Yhteisen maatalouspolitiikan seuraavan kauden valmistelu. Hakupäivä 5.4.2021. <https://mmm.fi/yhteisen-maatalouspolitiikan-seuraavan-kauden-valmistelu/cap-materiaalia>.

Maa- ja metsätalousministeriö 2021d. Liite 2. Hakukriteerit ensimmäisessä vaiheessa. Hakupäivä 20.5.2021. https://mmm.fi/documents/1410837/21832190/Liite2_Hakukriteerit_haun_ensimm%C3%A4isess%C3%A4_vaiheessa.pdf/ed876b3a-98e8-c23d-775a-ebd92bc2380b/Liite2_Hakukriteerit_haun_ensimm%C3%A4isess%C3%A4_vaiheessa.pdf.

Maaseutuparlamentti 2021. Ideafestivaali. Hakupäivä 7.5.2021. <https://www.maaseutuparlamenti.fi/ideafestivaali>.

Maaseudun sivistysliitto 2021. Tulevaisuusverstaas. Hakupäivä 28.5.2021. <https://verkko-opisto.msl.fi/menetelmapankki/ryhmatyomenetelmia/tulevaisuusverstaas/>.

Maaseutuverkosto 2021. Leader-ryhmän toiminta. Hakupäivä 2.4.2021. <https://www.maaseutu.fi/maaseutuverkosto/leader/leader-ryhman-toiminta>.

Ojasalo, Katri, Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudella osaamisella liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Opintokeskus Siviis 2017. Osaavaa kansalaistoimintaa. Järjestöarvioinnin ilmansuuntia, arvioinnin tiedonkeruun menetelmiä, SWOT-analyysi. Hakupäivä 5.5.2021. <https://www.ok-sivis.fi/jarjestoarvioinnin-ilmansuuntia/arvioinnin-tiedonkeruun-menetelmia/swot-analyysi.html>.

Osallistavat menetelmät 2017. Vinkkejä ja virikkeitä kouluttajalle. KSL – opintokeskus. Hakupäivä 25.5.2021 <https://www.ksl.fi/wp-content/uploads/2017/10/Osallistavat-menetelm%C3%A4t-KSL-verkko.pdf>.

Oulun yliopisto 2016. Oulun yliopiston tuotantotalouden tutkimusraportteja / Research reports in Industrial Engineering and Management 2/2016. Oulun Eteläisen instituutti. Hakupäivä 11.3.2021. <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526214634.pdf>.

Rannanpää, Sari, Pyykkönen, Sinikukka, Heikkinen, Benjamin, Koivisto, Aleks, Ranta, Tommi, Pylkkänen, Päivi & Hyryläinen, Torsti 2020. Leader-toimintatavan arviointi. Maaseutuohjelma 2014–2020. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2020:1. Maa- ja metsätalousministeriö.

Rannanpää, Sari & Pyykkönen, Sinikukka 2020. Blogi: verkostot korostuvat uusissa Leader-strategioissa. Hakupäivä 5.4.2021. <https://www.mdi.fi/blogi-verkostot-korostuvat-uusissa-leader-strategioissa/>.

Rieska-Leader ry 2013. Etusivu. Hakupäivä 11.3.2021. <https://www.rieskaleader.fi/fi/etusivu>.

Rieska-Leader ry 2014. Iloa ja innovaatiota, Rieska-Leaderin strategia 2014-2020. Hakupäivä 12.3.2021. https://www.rieskaleader.fi/assets/site/rieska/files/RIESKA2014-2020_strategia_IL-MAN_LIITTEIT.pdf.

Rieska-Leader ry 2007. Kehittämisohjelma 2007–2013. Hakupäivä 20.5.2021. https://www.rieska-leader.fi/assets/site/rieska/files/KEH.SUUNNITELMA_2007-2013_pivitetty.pdf.

Rosenqvist, Olli & Kaipainen, Jouni 2009. Pirityisten ja Rieska-Leaderin hanketoiminnan vaikuttavuus. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Kokkola 2009.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniikka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Hakupäivä 7.5.2021.
https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_4.html.

Tevere 2020. Työelämävalmennus. Hakupäivä 25.5.2021. <https://tevere.fi/menetelmat/kasite-ja-miellkartat-mind-map/>.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2017. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi, uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Tuomivaara, Timo 2005. Tieteellisen tutkimuksen perusteet, kevät 2005. Hakupäivä 4.5.2021.
<https://www.mv.helsinki.fi/home/ttuomiva/Y125luku6.pdf>.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Hakupäivä 25.5.2021.
<https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot>.

Valtionvarainministeriö 2021. Brexit. Hakupäivä 12.3.2021. <https://vm.fi/brexit>.

Miten luomme
enemmän
hyvinvointia
vähemmällä nyt
ja kymmenen
vuoden päästä?

-oivallukset

Työntekijät

- Saadaanko kuitenkin enemmän hyvinvointia vähemmällä, kun suunnataan enemmän tukea vähemmille? Eli onko tulevaisuus suppeamman kohderyhmän yhteisöissä ja jos se pieni joukko on aktiivinen, suunnataan huomio sinne eikä siihen isoon joukkoon, joka on passiivisempi. Hyvin sekavalta tuntuu vielä oivaltamisen osalta (laugh)
- Vapaaehtoistyö ei saa hiipua pois kokonaan.
- Ihmisten rohkaisu yhdessä tekemiseen
- Tarvittaisiin yhdistysaktiivien "TYHY-toimintaa"
- Tehdään asioita yhteistyössä, kunnat ja yhdistykset. Ylläpidetään aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä ja keskinäistä kanssa käymistä.
- Vapaaehtoistyössä pitäisi voida paremmin keskustellen sopia siitä mitä toiminta vaatii mukaan tulevilta henkilöiltä. Saataisiin paremmin mukaan toimintaan ihmisiä. Ei saa olla niin, että pieni joukko vaatii "pakkotalkoita", joka karkottaa ihmiset pois toiminnasta.
- Itse koen tarvetta osallistua yhteiseen tekemiseen ja se luo minulle hyvinvointia maaseudulla. Halu osallistua yhteisiin asioihin lähtee tarpeesta - jos ei sitä halua löydy asukkailta riittävästi jonkun asian eteen toimimiseksi, ei se tarvekaan muutokselle tai toiminnalle (ilmeisesti) ole niin suuri.
- Sytyke innostukseen ja aloitteellisuuteen voi syntyä pienestäkin, sille pitäisi vain olla "tilaa" eikä kaiken tarvitse olla aina massoja tavoitettavaa.

Koko ajan halutaan, että hyötyjien joukko on suuri ja kohderyhmä on laaja. Onko se enää oleellista? Pienelle joukalle toimijoita, isommat resurssit -> Eli annettaisiin enemmän mahdollisuuksia, hyvinvointia ja suunnataan siihen pieneen joukkoon, joka on oikeasti aktiivinen ja toimiva! Toiminnan pirstaloituminen

Vapaaehtoistyö ei saa hiipua kokonaan -> Mitä jos olisi vuoden mittainen vapaaehtoistyöntekijöiden lakko, jotta oikeasti huomataan, kuinka suuri merkitys on vapaaehtoistyöllä!

Rohkaisu yhdessä tekemiseen -> Leader-toiminta on maaseudun tekemisessä kaiken a ja o. Leader-toimijat ovat rohkaisijoita tähän yhteiseen tekemiseen, talkootyöhön, vapaaehtoistyöhön. "Leader on sellainen positiivisen pirullinen väline, joka pakottaa ihmiset tekemään!"

TYHY-toimintaa aktiivisille toimijoille -> Tulisi ehkä kaikin puolin kaikille antoisampaa ja saataisiin väkeä mukaan helpommin. Jaksaminen paranisi.

Yhteistyö, kunta - yhdistykset -> Toimijoita ei ole koskaan liikaa. Jos pystyttäisiin tekemään yhteistyötä yhdistysten kesken ja saataisiin kunnat mukaan, se helpoittaisi taakkaa. Leader - toiminnalla on mahdollisuudet edistää aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Pois pakkotalkoista -> keskustellen, sopien, jakaen vastuuta aidosti, samat ihmiset aina vetämässä (eivät välttämättä edes halua uusia mukaan, saati nuoria). Syntyy tietyt toimintatavat, joita on hankalampi muuttaa. Muutama isäänäinen todellisuudessa päättää yhdistyksissä, ihmiset ei lähde siksi mukaan. Kaivattaisiin, että yhdistykset uudistuisivat!

Halu osallistua yhteisiin asioihin lähtee tarpeesta -> jos ei sitä halua löydy asukkailta riittävästi jonkun asian eteen toimimiseksi, ei se tarvekaan muutokselle tai toiminnalle (ilmeisesti) ole niin suuri = tuntemus käytännöstä! Ymmärrystä puuttuu, että miksi kaikki ei halua toimia, miksi kaikki ei ole samanlaisia toimijoita, tekijöitä, osallistujia...

Parantuneista palveluista hyötyvän maaseutuväestön määrä ei tarvitse olla välttämättä mahdollisimman suuri. Resurssia voi olla pienissäkin toimijoissa. Pienille asioillekin tilaa! Kaikkien ei tarvitse aina tavoitella isoja massoja!!! Resurssia suunnata sinne, missä intoa -> voi myös levitä!

Miten luomme
enemmän
hyvinvointia
vähemmällä nyt
ja kymmenen
vuoden päästä?

-oivallukset

Hallitusjäsenet

- Toisia ihmisiä on vaikea ymmärtää tai hyväksyä, jos emme näe toisiamme ihmisinä. Hyväksymisen ydin on keskustelussa, eikä siinä mikä toisen tausta tai "titteli" on.
- Nuoria rohkeammiksi, esimerkiksi juuri tuomalla muita rohkeita nuoria enemmän esille olemaan esimerkkejä. Näin saataisiin sitä yhteisöllisyyttä sukupolvien välille luotua. Toisena asiana pitäis saada enemmän kohtaamisia eri sukupolvien välille, juuri niin kuin tässä on tehty. Tässä oppii paljon muun ikäisistä ihmisistä ja asioista, mitkä on muiden mielestä olennaisia ja tärkeitä.
- Uusien toimintatapojen miettiminen yhdistyksissä. Tilan antaminen muille, jottei aina olisi itse äänessä :)
- Sukupolvien kuilu. Edelleen ja jatkossa.
- Yhdessä toimiminen
- Rohkeiden ihmisten (oli nuoria tai aikuisia) kokemusten ja tekojen esiin tuominen
- Suvaitsevaisuus, kyky uudistua
- Yhteisöllisyyden ja talkoohengen muuttuminen eri muotoihin
- Mentori

Ihmisten ymmärtäminen: Ajattelin tätä silleen, että miten voitaisiin yhteisöllisyyttä lisätä ja kaikki tuntisivat itsensä hyväksytyksiä. Tapahtuma omassa kunnassa, jossa pääsisi tutustumaan erilaisten ihmisten kanssa. Ihmisiä ei kiinnosta saavutukset vaan se, millaisia ajatuksia meillä on. Kaikilla on parempi olla yhteisössä, kun ymmärretään toisiamme. Vaikea hyväksyä ja ymmärtää, kun ei pääse keskustelemaan toisten kanssa.

Nuorten rohkeus: Kaikki pohjautuu oppimiseen ja tiedon vastaanottamiseen. Avoimin mielin kuuntelet muita. Tärkeintä on, että sinulla on mielenkiintoa ja halua kuunnella muita. Mitkä ovat kenellekin olennaisia asioita maaseudun kehittämisessä. Kaikilla se on liittynyt yhteisöllisyyteen. Kaikki ollaan samassa veneessä, yhdessä pitäisi tehdä asumisesta ja koko maailmaa paremmaksi.

Uudet toimintatavat: Yhdistykset tahtovat helposti urautua ja asiat tehdään samalla tavalla. Pitäisi järjestää tuuletusaikoja, jolloin muutetaan toimintatapoja. Aina samat naamat ryhmissä ja silloin on vaikea mennä mukaan. Miten voidaan muuttaa toimintatapoja, miten uskalletaan tulla ja miten voidaan antaa ääniä muille? Miten voidaan tuoda nuoria esille?

Sukupolvien kuilu: Puhutaan sukupolvista ja heidän kohtaamisesta. Kommunikaatio ja keskustelun kuilu. Opittua tietoa ei jakseta aukaista nuoremmalle sukupolvelle. Tämä ongelma on edelleen ja tulee olemaan myös jatkossa. Eletään sukupolven kautta uusiksi ja toimintatapoja, miten kuilua kavennetaan. Yhdistyskoppaaja: vaikea mennä yhdistykseen, kun tietty piiri ja toimintatavat. Meidän yhdistyksessämme yhdistyskummi: koppaali uusia ihmisiä, miten toimintaan, missä on kahvit. Sekin toimi hyvin, niin kauan kuin kummit jakoivat olla aktiivisia!

Yhdessä toimiminen: miten me saamme ihmiset pysymään täällä. Aika lailla keskitytty sukupolvien väliseen kuiluun. Kyläkoulu oli kylän keskus. Rakennettiin kaukaloita, lapset ja nuoret mukana. Koulujen lakkauttaminen vaikuttaa negatiivisesti kylän toimintaan. Nuoret mukaan toimintaan ja jotta homma toimisi myös tulevaisuudessa.

Suvaitsevaisuus, kyky uudistua: Maaseudun elinvoimaisuus pohjautuu pitkälle: valmiita uudistumaan, periaatteet ja tavat muuttuu ja uudistuu. Suvaitsevaisuus. Hyväksytään erilaisuutta ympärillämme.

Rohkeat ihmiset: Ihminen on laumaeläin ja oppii esimerkiksi. Haluan miettiä, miten tästä eteenpäin: hyviä esimerkkejä ja tekoja, tehtäisiin rohkeat nuoret ja aikuiset esille.

Yhteisöllisyyden ja talkoohengen muuttuminen eri muotoihin: Maaseutua elinvoimaisena: meidän pitää puhaltua yhteen hiileen. Miten yhteisöllisyys ja talkoohenki muuttuu, ei ole kadonnut vaan näkyy eri tavoin. Yhdessä tekeminen on kannattavampaa. Asioista saa olla eri mieltä, mutta voi silti miettiä, mikä olisi yhteinen päämäärä ja ratkaisu.

Mentori: Nuori vs. vanhus ja siihen liittyvä sulauttaminen. Kummimentori yhdistyksissä: nuorille mentoreita, jotka toisivat nuorille eri kokemuksia. Leader – ryhmille mentorit? Vetureilta voimat hiipuu, mutta Suomi on täynnä sellaisia ihmisiä, jotka ovat valmiita panostamaan nuoriin. Sen avulla saataisiin takaisinmuuttajia.

”Kohtaamistapahtumat!”

Yhteenvetoa käydyistä keskusteluista

”Yhdistysmentorit”

- Perinteisten talkoiden määrä on vähentynyt
- Talkootyö on muuttanut muotoaan, nykyaikana talkootyötä tehdään enemmän omien ja lasten harrastusten ympärillä, kuten urheiluseuroissa
- Suorituskeskeisyyttä nuorten ja aikuisten opiskelu – sekä työelämässä. Aikaa perinteisten talkoiden tekemiseen vähän.
- Nuoret halusivat osallistua enemmän, mutta kynnys on suuri. Kaivataan opastusta ja mukaanottoa vanhempien sukupolvien toimesta
- Yhdistyksiä on paljon paikkakunnilla, voisiko niitä enempi yhdistää?
- Yhdistyskentässä tarvitaan muutosta, jotta toiminta ei henkilöidy liikaa
- Aktiivitoimijoiden väsyminen ongelmana
- Suvaitsevaisuus ihmisten keskuudessa edesauttaa yhteisöllisyyden lisäämistä, erityisesti pienillä paikkakunnilla
- Kaivataan kohtaamisia, joissa voisi kohdata erilaisia ihmisiä ja päästä mukaan toimintaan

Palautetta Erätauko – menetelmästä (työntekijät)

- Pysyttiin asiassa
- Hyvin viety keskustelua eteenpäin, poimittu keskusteluun ihmisiä
- Omana itsenä mukana
- Menetelmänä toimiva, pitäisi käyttää enemmänkin
- Pysyi asiallisena ja rajattuna, ei liian tarkkoja rajoja
- Tietty luonnollisuus ja rentous tärkeää, jotta kaikki uskaltaa osallistua
- Aikataulutuksen kanssa ehkä hieman viilattavaa
- Hyvä pohtia asioita johdetusti

Palautetta hallitusjäseniltä (7/9 vastausta)

Tilaisuuden kokonaisarvosana 4.14

- "Ei aivan asian ytimessä"
- "Tilaisuus oli hyvin järjestetty, mutta aika jäi vähäiseksi."
- "Todella mielenkiintoinen eri-ikäisten kohtaaminen."
- "Tilaisuudessa puhuttiin paljon, mutta keskustelu keskittyi liiaksi mielestäni nuoriso-seniori asetelman pohtimiseen."
- "Aina olisi kivempi naamatusten. Eleen kieli on tärkeää."

Erätauko – menetelmän kokonaisarvosana 4.29

- "Tasa-arvoisuus"
- "Menetelmä oli todella mukava, sai olla ihan omana itsenään ilman titteleitä tai ennakkoluuloja."
- "Antoi hyvän pohjan keskustelulle."
- "Jos menetelmän ideana on antaa keskustelun soljuu johonkin sattumanvaraiseen suuntaan riippuen siitä mistä puhutaan ensimmäisenä, on riski olemassa, että keskustelu keskittyy vain johonkin tiettyyn aiheeseen."

Mitä mieltä olit keskustelun teemasta "Miten luomme enemmän hyvinvointia vähemmällä nyt ja kymmenen vuoden päästä?"

- "Ihan Ok. Hyvä käydä aiheesta keskusteluja josko hyödyt menevät eteenpäin."
- "Keskustelun teema oli aiheellinen ja ajankohtainen. Tällaisia asioita pitäisi pohtia enemmän."
- "Aina ajankohtainen aihe"
- "Aihehan on mitä parhain pohdittavaksi! Hyvinvointia voidaan pohtia monelta kantilta taloudelliselta, henkiseltä jne..."
- "Hyvä aihe. Ajautui vahvasti vain vasemmalle. Puheenjohtaja olisi voinut ottaa roolia. Ymmärrän että nuorilla on "kiihkoa" mutta eiköhän vähemmistöjen asia nyt tullut selväksi kaikille. Toki tärkeä asia."

Vapaa sana!

- " 😊 😊 "
- "Tykkäsin tilaisuuden tyylistä paljon. Oli mukavaa päästä keskustelemaan ihmisten kanssa ilman ennakkoluuloja tai oletuksia muista ihmisistä. Pidin siitä että tiesimme toisistamme vain nimen ja paikkakunnan"
- "Aika kului todella nopeasti. Silti saatiin monenlaisia näkökulmia annettuun aiheeseen."
- "Tässä oli mielenkiintoinen tuo keskustelijoiden jakauma. Tuli erilaisia näkemyksiä asioihin. Odotukset keskustelun aiheista minulla oli täysin toiset mitä se sitten todellisuudessa olikaan. Olin valmistautunut puhumaan aivan erilaisesta tulokulmasta, mutta erilainen kokemus tämäkin."
- "Asiat ja kysymykset ovat pysyneet samoina viimeisen kymmenen vuoden ajan."